

Sklicujemo se pa v prepornih slučajih tudi radi na staro slovenščino ali, kakor pravi Levstik, zabeljujemo svojo pisavo z ocvirki staroslovenskimi, češ, saj je sv. Cirila in Metoda jezik najstarejša oblika našega jezika.

Kdor tako utemeljuje današnjo pisavo, ta zavzema docela krivo stališče. Prvič bržkone Cirilova in Metodova slovenščina sploh ni vznikla na današnjih avstrijskih tleh, ampak v Makedoniji; če je to res, potem sploh ni slovenščina v sedanjem smislu te besede. Potem pa, če bi tudi še veljala Kopitarjeva in Miklošičeva hipoteza o domovini tistega jezika, ondaj bi ga mogli smatrati le za prednika panonsko- (ogrsko-) slovenskih narečij, nikakor pa ne onih narečij, ki so postala v novi dobi središče slovenskega življenja. Naposled bi imel tisti, ki bi hotel današnji knjižni jezik prikrojevati po kopitu devetega stoletja, takisto krive nazore o jezikovni pravilnosti kakor, recimo, nemški slovničar ali slovstvenik, ki bi želel oblike novega jezika izpodriniti s staronemškimi. Jezik 9. stoletja ne more biti odločilen za naše čase, nam je merodajen le jezik novega slovstva; in to se je začelo s 16. vekom.

(Konec prihodnjič.)

Ne joči se mi, dekle ti.

Ne joči se mi, dekle ti,
Odpri mi okence, odpri!
Tvoj fant je mojo ljubo vzel
In zdaj že ženin je vesel.

Naj jo ima, naj bo vesel,
Saj on mi dekle je prevzel,
In tebe pustil je tako —
Oj dekle, dekle, kaj še bo!

Pa ljuba je pustila me,
Kaj naj zdaj delam sam brez nje?
Zdaj ti si sama, jaz sem sam,
Kaj bo iz tega, sam ne znam.

Ne joči se mi, dekle ti,
Ne joči in ne boj se me! —
Saj jaz ne morem nič zato,
Da z nama prišlo je tako. —

Milena.

Ciganka.

Ciganka črna mi igrala
Na citre v mraku je lepo
In zapeljivo se smehljala,
Lokavo zrla mi v oko.

Očaran dolgo časa gledal
To citrajoče sem dekle,
Pa mi je vrag srce premotil —
V ciganko sem zagledal se.

Vojanov.

Fata morgana.

Piše Evgen Štefanič.

(Dalje.)

XXV.

il je že oktober — dolgočasen, deževen oktober. Od Rošerjevih je dobivala Zdenka le od začetka svojega bivanja v mestu tu in tam kako razglednico, ko so se je spominjali na kakem izletu ali na obedu. Tedaj so bili podpisani vsi, in včasih je stalo zapisano v kakem kotu s prav majhno, ponižno, lično pisavo Vladko Nemec. Sedaj pa ni bila že precej časa nič slišala o njih.

Profesor Nemec, ki si je podaljšal počitnice, proseč odpusta radi slabega zdravja, je bival še vedno pri Rodiču, in dasi je pogosto zahajal v mesto, vendar Zdenke ni nikoli obiskal. Njena podoba mu je prihajala prečestokrat v spomin, in prav zato se je je ogibal. Isti dan kakor Zdenka se je bil tudi on pripeljal v mesto k bratu; hudo sta se sporekla ter naposled celo sprla.

»Radi neumne punce naj bi bil jaz vse življenje nesrečen berač!« se je jezil poštni oficijal. Odškodoval jo bom, kakor zakon zahteva, ali poročiti se z njo, bi bila sedaj največja budalost!« —

»Toda jaz povem tvoji nevesti vso stvar, da uvidi, kako si nesramen — naj potem tudi ona tebe odslovi.«

»Ona, ki ima nekoliko širje obzorje nego ti, ki pozna svet malo bolje nego ti — vem, da se ti bode le posmehovala.«

»Če je tako,« je rekel profesor ogorčen — »potem sta res drug drugega vredna; toda zapomni si, da brata nimaš več — ne — ga nimaš več!«

»Dolgočasni moralist,« je siknil oficijal med zobmi — »dolgočasni, naivni moralist!«

Profesor Nemec je res sporočil o stvari bratovi nevesti ter se skliceval na njeno dobro žensko ime, toda ona mu je hudomušno odgovorila:

»Bodimo, kakor uči sveta krščanska vera, usmiljeni, prizanesljivi ter pozabimo, kar je bilo!« . . .

O vsem tem je obvestil profesor Nemec tudi Olgo; le-ta je od svoje strani pozvedovala po ostavljenem dekletu, kajti profesor je hotel po Olginem posredovanju pošiljati redno podporo . . .

Poštni oficijal se je poročil že sredi oktobra, se odpovedal službi ter šel s svojo ženo na potovanje, potem pa se odločil, da prevzame velikansko njeno gospodarstvo.

Na poročni list, katerega je poslal svojemu bratu, ni dobil nobenega odgovora.

* * *

Ko je bil Rodič nekoč z Olgo sam, jo je vprašal, prav nerodno zardevši gori do las, ali si ona ne želi mirnega življenja na deželi — tako na strani kakega dobrega moža, recimo zdravnika.

Olga se je nasmehnila naivnosti Rodičevi, potem pa je rekla s šaljivim glasom:

»Na Danini strani bi me pač mikalo živeti skupno v idilskem zatišju, a moškega nisem še srečala takega . . . Davno bi že lahko bila upokojena bodisi na deželi, bodisi v mestu, ko bi bila hotela,« je pristavila Olga samozavestno.

* * *

Ko je bila Elza odpotovala, ni mogla Zdenka več ostati sama pri Vronskem. Le-ta se je bil kar razjokal, ko je bil prišel oni dan domov in Elze ni več našel. Zdenka ga je tolažila ter mu prigo-varjala, naj dobi prej ko prej potrebni list. Hitro je uporabila zdaj priliko ter šla pogledat k Rošerjevim, a ostati je mislila pri njih le dva dni.

Listje po drevju je rumenelo, in senčnice, preprežene z divjo trto, so bile že rdeče. Na vrtu so rasle le še astre in martinke, katerim pravijo ljudje mrtvaške rože. Izmed ptičev so bili zaostali samo vrabci, ki so drzno čivkali med drevjem.

Zdenka je našla Dano zelo pobito, Rošerica je pa komaj zadrževala solze, ko jo je ob prihodu pozdravila s poljubom; celo veseli in živahni Rošer je bil videti slabe volje. Olga, ki bi bila morala odpotovati že davno, je morala tolažiti zdaj tega, zdaj onega.

Gimnazijec Nikola je bil kmalu po svojem prihodu zasačil Dano, ko se je baš poslavljaj od nje kaplan, jo objemajoč in poljubujoč, ter je ta dogodek z resnim obrazom in s svojimi opazkami prijavil Rošerju in Rošerici.

Iznenadena roditelja nista Dane zmerjala, a dala sta ji skoro molče in le s pogledi ter solznimi očmi razumeti, da ju njena prevara boli. Dani je bilo to tiho očitjanje hujše nego še tako ostro oštevanje; bila je radi tega od dne do dne bolj otožna in pobita.

Jela je zopet goreče moliti, osobito za svoja roditelja; zopet je prelistovala in čitala pobožne knjige, a misli na Zorka se vendar ni mogla iznebiti.

Odkar ga je obvestila, da stariši vedo vse, je prišel še parkrat k Rošerjevim, toda Rošer in Rošerica sta bila proti njemu tako hladna, da so to občutili vsi prisotniki. Nestalo ga je popolnoma, a z Dano sta si tu in tam pisala kak droben listek s par besedami.

Odkar je Dana jela misliti na samostan, ni več popustila te misli; želela si ni ničesar bolj nego miru — samostanskega miru, kjer bi se vsaj v molitvi združevala z njim, katerega je tolikanj ljubila.

Kako ga je ljubila, je vedela šele sedaj, in dasi jo je bol njenih starišev hudo pekla, dasi ji je bilo res iz srca žal, da jim je povzročila toliko žalost, se vendar ni kesala niti za trenotek, da je z Zorkom preživela toliko lepih ur — da, naslajala se je celo ob teh spominih . . .

Profesor Nemec in Rodič nista sicer naravnost zvedela, kaj se je bilo zgodilo, toda slutila in uganila sta pravo, osobito Nemec, ki je dobro poznal razmerje med Dano in Dolencem. Zategadelj ni bilo več pri Rošerjevih tiste neprisiljenosti, in edina Olga je še oživljala družbo.

Ko je sedaj prišla še Zdenka, jo je Olga takoj obvestila o vsem ter je priznala, da gledajo Rošerjevi tudi njo že nekoliko neprijazno, češ, da je znala za srčne vezi med Zorkom in Dano; zato da se sedaj pripravlja na odhod, tembolj, ker bode sedaj njena namestnica Zdenka, ki bode Rošerjevim gotovo prav ljub gost, osobito, ker o nji ne vedo, ali ji je bila znana vsa stvar . . .

Na večer pred svojim odhodom je sedela Olga z Dano v Danini sobi. Zunaj je bilo megleno, deževno vreme, v sobi pa somrak. Sedeli sta pri oknu druga drugi nasproti.

»Obljubi mi, Dana, da jim ne nakoplješ tolike žalosti — obljubi mi, da ne pojdeš v samostan!«

»Saj me poznaš — lahko veš torej, da ne morem drugače,« je odgovorila Dana.

»Kako da ne? Poglej mene!« je ugovarjala Olga. »Nisem je sicer imela, toda lahko bi bila imela tudi jaz kako nesrečno ljubezen — nekateri morda celo mislijo kaj takega — in vendar živim med svetom. Tako lahko živiš tudi ti, vdana ljubim spominom na Zorka, ne da se zakoplješ v samostan. Le premisli dobro, dokler je še čas;

ko bodeš notri, bode zastonj vse kesanje in vse zdihovanje po zlati svobodi.«

»Ne, ne, ne premislim se več; ako je bila ta ljubezen greh, tedaj mi bode samostan za pokoro, ako pa ni bila greh,« je dejala Dana, »tedaj se hočem ondi pripravljati za drugi svet. Dvakrat se ne more ljubiti tako, kakor sem jaz ljubila; našla sem v ti ljubezni vso ono srečo, o kateri sem le sanjala in čitala v romantiško-idealnih spisih. Živela sem in ljubila ter užila v ti ljubezni največ sreče, sreča pa ni stanovitna, ni trajna; vedela sem dobro, da pride skoro konec najine poezije — vedela že prej, nego naju je Nikola izdal. S tem je izginil moj sladki sen o ljubezni, katerega si ne maram in ne morem več ustvariti.

»Ali nič ne misliš na stariše? Pomisli, kak udarec bode zanje to!« jo je pogovarjala Olga.

»Navadijo se tudi na to in gotovo se vdajo, ko jim povem, da najdem v samostanu svojo srečo,« je trpko odgovorila Dana.

Olga se je morala zadovoljiti, da je pač storila svojo dolžnost, odvracaje Dano od misli na samostan; toda uspeha ni imelo njeno prizadevanje nobenega . . .

Drugo jutro se je Olga s težkim in žalostnim srcem pripravljala na odhod. Ko je bila že gotova, je stopila v Danino sobo, kjer je našla Dano pod svetim razpelom klečečo in molečo. Pristopila je k nji, jo prišla za roko ter jo vzdignila. Molčali sta obe ter si z roko v roki gledali v solzne oči.

»Za koga si zdajle molila?« je vprašala čez nekaj časa Olga. Ne da bi ji odgovorila na to vprašanje, je dejala Dana:

»Povej mi, ali ni to nesrečna usoda, da sem morala baš jaz gojiti tako prepovedano ljubezen? Kdo je kriv, da je bil tako drag mojemu srcu, kdo je kriv, da je baš on razumel, kakšne ljubezni je meni treba? Vidiš, tu-le pred razpelom klečim in molim že dolgo; molim tudi, da bi vendar mogla spoznati svoj greh; pravijo mi — in tudi ti si med njimi, da je bil to velik greh; a meni se vendar vest noče vzbuditi. Kako je to, da morem tako mirno klečati in moliti, ne da bi mi vest količkaj očitala — prav tako, kakor tedaj, ko sem še bila nedolžno dete? Ne, ne, ljubezen moja ni bila greh — bila je moja sreča, Olga! In nimam-li tudi jaz pravice do nekaterih srečnih trenutkov?«

»O Danišče, Danišče moje!« je z nežnim glasom odgovorila Olga, objemajoč svojo prijateljico, »mnogo bi ti lahko ugovarjala, pa nočem te žaliti v zadnjih trenutkih, toda svetujem ti še enkrat: ostani

pri svojih stariših — daj, da odide Zorko, in videla boš, da ga pozabiš prej, nego si sama misliš.«

Dana je molče odkimala.

V tem hipu je vstopila dekla ter naznanjala, da je voz že naprežen, in Olga je zbežala se poslavljat od vseh drugih.

Pri vozu so stali Zdenka, profesor Nemec in Rodič.

Vsi so še enkrat presrčno pozdravili Olgo, potem pa je ta velela pognati.

XXVI.

Ko je profesor Nemec zagledal Zdenko takoj drugo jutro po njenem prihodu, se mu je proti njegovi volji razjasnil obraz, okoli srca pa mu je bilo za nekaj trenutkov nepopisno prijetno. Približal se ji je ter ji podal roko, potem pa se je naglo zopet zresnil in bil kakor obično hladen.

Srečal jo je potem parkrat v gozdu, vselej prisedel k nji, in vsakokrat sta bila kmalu v živahnem pogovoru. Kadar je pa od takih pogovorov prišel domov, so mu presedale vse knjige, in mikalo ga je le ven — ven proti Rošerjevim in v gozd, in najsi je bilo vreme megleno, vlažno in neprijetno.

Sam nase je bil nevoljen, a ker to ni nič pomagalo, je rekel neko opoldne zdravniku:

»Zahvaliti te moram za tvojo ljubeznivo gostoljubnost, a jutri odidem.«

Zdravnik se je nekoliko začudil ter ga vprašal:

»Petnajst dni imaš še časa — kam se ti torej že mudi?«

»Preči mi nevarnost, dragi moj — jaz se ji umaknem, dokler je še čas!«

Rodič je še bolj osupnil, ker si ni mogel misliti, kaka nevarnost bi pretela profesorju.

»Da, da, nevarnost!« je le-ta resnobno trdil. »Doslej sem vedno mislil, da imam svoje srce zavarovano s sedmimi oklepi; doslej sem se vedno lahko ponašal, da me ni še premotilo nobeno žensko lice niti za trenotek — a sedaj vidim nevarnost in se ji raje umaknem, ker sem premoški, da bi gojil ali vzbujal v nji — — v Zdenki — brezuspešne in nesmiselne utopije . . . Jutri se odpeljem naravnost na Dunaj.«

»Zdenka? A? Zdenka?« se je čudil Rodič.

»Da — Zdenka! — Študiraj jo ti, doktor — a takoj, ker ne ostane dolgo več tu. — Srečen boš z njo, a glej, da osrečiš tudi njo, ker je vredna sreče!«

Doktor Rodič se kar ni mogel načuditi nepričakovani novici, in profesorjevo razodetje se mu je zdelo skoro neverjetno.

Ko je profesor hotel oditi v svojo sobo, mu je dejal zdravnik: »Popoldne se vendar pojdeš poslavljat k Rošerjevim?«

»Seveda,« je odgovoril profesor ter odšel.

Pred vrati je naletel na staro Rodičevko, ki mu je baš hotela prinesiti celo kopico došlih pisem.

»No, gospod profesor, imeli boste kaj odgovarjati,« je živahno dejala ženica, vročaje mu pisma ter si popravljaje vratni robec.

»Odgovarjal bodem, pa ne tukaj, mamica, ker jutri odidem!«

»I, pa vendar ne! — Oh, kako mi je žal! Naš Hinko je imel doslej vsaj nekoliko družbe in ni bil tako čemerren, poslej bode pa zopet pust . . . Jaz sem mu že namignila, da bi moral vzeti to-le bogato Dano, pa« — Tu je umolknila starka ter mahnila z roko po zraku, hoteč s tem reči: saj me tako ne sluša.

»Bo že, bo že,« jo je tolažil profesor ter vstopil v svojo sobo . . .

Med pismi, ki jih je bil prejel profesor, je bilo tudi Olgino; pisala mu je, da se je ustavila pri svaku in zopet videla nesrečno dekle, ki jo je bil ostavil njegov brat. Okrevala da je sicer nekoliko, a podpore potrebuje vendar še vedno, ker si z delom še ne more dovolj zaslužiti; pisala da je Nemčevi ženi, a ta ji je odgovorila surovo, skoro nesramno.

»Vi ste dobri« — je okončevala Olga svoje pismo — »zato vem, da Vam bode največje veselje, pomagati ti ubožici . . .«

Na pridejanem malem lističu ga je pa zahvaljevala za poslano gmotno podporo nesrečna zapuščenka.

(Konec prihodnjič.)

S k r b.

Roke križa mladi aga,
Roke križa, pridno moli.
Toliko ni aga mladi
Molil prejšnji čas nikoli.

Aga, tihih tvojih vzdihov
Vzroki so mi dobro znani:
Agica skrbi te lepa,
Ki sedi ob tvoji strani.

Divna agica je tvoja,
Čarobne oči so njene;
V agico se vsak zagleda,
Kogar njen pogled zadene.

Moli, mladi aga, moli,
Prosi vedno Mohameda,
Da se agica ti krasna
Tudi v koga ne zagleda.

Vojanov.

